

Нейоми Клайн

ДВОЙНИКЪТ

ПЪТЕШЕСТВИЕ В ОГЛЕДАЛНИЯ СВЯТ

София, 2024

Преводът е направен по изданието:

NAOMI KLEIN

DOPPELGANGER

A Trip into the Mirror World

Copyright © 2023 by Naomi Klein

All rights reserved.

„Катехон“ е импринт на издателство „Изток-Запад“.

© Издателство „Изток-Запад“, 2024

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Светлана Дичева, превод, 2024

© Михаела Йотовски, оформление на корицата, 2024

ISBN 978-619-01-1517-5

НЕЙОМИ КЛАЙН

ДВОЙНИКЪТ

ПЪТЕШЕСТВИЕ В ОГЛЕДАЛНИЯ СВЯТ

Превод от английски
Светлана Дичева

КАТЕХОН

...

№18 Уилям Х. Макнийл	<i>Възходът на Запада, том 1 и 2</i>
№19 Ханс-Йоахим Маац	<i>Общество на страха</i>
№20 Каръл Куигли	<i>Англо-американският управляващ елит</i>
№21 Игор Шнуренко	<i>Демонът отвътре</i>
№22 Робърт Ф. Кенеди-мл.	<i>Истинският Антъни Фаучи</i>
№23 Дмитрий Зикин	<i>Забранената икономика</i>
№24 Игор Шнуренко	<i>Хакнатият човек</i>
№25 Алън У. Дълес	<i>Изкуството на разузнаването</i>
№26 Матиас Десмет	<i>Психология на тоталитаризма</i>
№27 Валентин Вацев	<i>Актуалността на миналото</i>
№28 Артур Кордон	<i>Перспективата изкуствен интелект</i>
№29 Боян Чуков	<i>Матрицата 2</i>
№30 Тома Пикети	<i>Кратка история на равенството</i>
№31 Кирил Фурсов	<i>Държавата търговец</i>
№32 Майкъл Хъдсън	<i>Съдбата на цивилизацията</i>
№33 Халфорд Макиндър	<i>Географската ос на историята</i>
№34 Сергей Савелиев	<i>Нищетата на мозъка</i>
№35 Нийл Фъргюсън	<i>Големият упадък</i>
№36 Гунар Кайзер	<i>Култът</i>
№37 Янис Варуфакис	<i>Технофеодализъм</i>
№38 Игор Шнуренко	<i>Да убиеш Левиатан</i>
№39 Джон Мийършаймър	<i>Голямата заблуда</i>
№40 Жак Елюл	<i>Пропагандата</i>
№41 Съст. В. Аверянов	<i>Голямото нулиране</i>
№42 Олдъс Хъксли	<i>Обратно към Прекрасния нов свят</i>
№43 Еманюел Тод	<i>Поражението на Запада</i>
№44 Уолтър Липман	<i>Общественото мнение</i>
№45 Сергей Савелиев	<i>Еволюцията на мозъка и социалният подбор</i>
№46 Робърт Ф. Кенеди-мл.	<i>Ухан: какво остана покрито</i>
№47 Шеймъс Брунър	<i>Лицата на контролигархията</i>
№48 Питър Турчин	<i>Последни времена</i>
№49 Нейоми Клайн	<i>Двойникът</i>

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение. Без лична марка	9
----------------------------------	---

Първа част ДВОЙСТВЕН ЖИВОТ (представяне)

1. Окупирана.....	21
2. Идва Ковид-19, умножителят на заплахите.....	33
3. Провалената ми марка, или наричайте ме с нейното име	47
4. Среща със себе си в гората.....	66

| 5

Втора част ОГЛЕДАЛЕН СВЯТ (проекция)

5. Те следят мобилните ни телефони	73
6. Диагонални линии.....	91
7. МАГА плюс един	110
8. Абсурдно до смях, сериозно до онемяване	130
9. Крайната десница в прегръдка с привържениците на радикални идеи.....	150
10. Аутизмът и предисторията на антиваксърството	181

Трета част ЗЕМЯ НА СЕНКИТЕ (разделение)

11. Спокойствие, конспирация... Капитализъм.....	209
12. Няма друг изход, освен връщане назад	230

13. Нацисти в огледалото	249
14. Непоклатимият етнически двойник	258

Четвърта част
С ЛИЦЕ КЪМ РЕАЛНОСТТА
(интеграция)

15. Бягство от егоизма и себичността	295
Епилог. Кой е двойникът?	316
Бележки	322
Благодарности	343
Бележка за автора	346
Именен показалец	347

Беше се появило ужасно множество от двойници.

Фьодор Достоевски,
„Двойник“ (1846)

По колко от всички ще има?

Джордан Пийл, „Ние“

*В памет на Майк Дейвис,
Барбара Еренрайх, Бел Хукс, Лио Панич*

Въведение

БЕЗ ЛИЧНА МАРКА

В своя защита бързам да кажа, че никога не съм възнамерявала да напиша тази книга. Не ми достигаше време; никой не ме беше молил да го направя – а и няколко души ми отправиха сериозно предупреждение да не се изкушавам. Не сега – не и на фона на пожарите в буквален и преносен смисъл, обхванали нашата планета. И най-вече не по тази тема.

Другата Нейоми – така я наричам в момента. Личността, с която постоянно ме бъркат повече от десетилетие. Моята двойничка с пищни коси. Личност, за която мнозина очевидно смятат, че не се различава от мен. Личност, извършваща много екстремни неща, което подтиква непознати за мен хора да ме порицават, да ми благодарят или да изпитват съжаление към мен.

Самият факт, че когато говоря за нея, използвам някакъв код, подсказва абсурдността на положението, в което се намирам. В продължение на четвърт век бях човек, който пише за властта на корпорациите и опустошителните последици от нея; който се промъква из фабрики в далечни страни, злоупотребяващи с работната сила; и който преминава границите на територии, подложени на военна окупация. Правя репортажи за последствията от петролни разливи и урагани от пета категория. Пиша книги за Големи идеи и по Сериозни теми. И въпреки това през месеците и годините, в които се появи този текст – време, в което се изчерпваше капацитетът на гробищата, а милиардерите се изстрелваха в космоса – всичко друго, за което трябваше да пиша или можеше да пиша, изглеждаше като нежелана намеса и грубо прекъсване на заниманията ми. Дали бих участвала в събитията, предшествващи ключовата среща на върха за климата на ООН? Не, съжалявам. Много съм заета. Бих ли коментирала изтеглянето на САЩ от Афганистан? Или двайсетата годишнина от 11 септември? Руската инвазия в Украйна? Не, не и отново не.

През юни 2021 г., когато този проект започна наистина да излиза извън моя контрол, странно ново метеорологично явление, наречено „топлинен купол“, се спусна върху южното крайбрежие на Британска Колумбия – онази част от Канада, където живея в момента със семейството си. Гъстият въздух беше като ръмжащо агресивно същество със зли намерения. Повече от шестстотин души загинаха, повечето в напреднала възраст; приблизително десет милиарда морски обитатели бяха сварени живи по нашите брегове; цял град избух-

на в пламъци.¹ Не се случва често такава затънтено, рядко населено място да влезе в международните новини, но топлинният купол за кратко ни направи известни. Един издател ме попита дали аз, с моето занимание с темата за климатичните промени от петнайсет години, ще напиша доклад за това какво изпитва човек, който преживява такава безпрецедентно климатично събитие.

– Работа върху нещо друго – му казах, а мирисът на смърт изпълни ноздрите ми.

– Мога ли да попитам върху какво?

– Не.

Имаше и много други важни неща, които пренебрегнах през този период на трескаво търсене на повод за отказ. През същото лято позволих на деветгодишния ми син да прекара толкова много часове в гледане на кървав сериал за природата, озаглавен „Животински боен клуб“, че той започна да блъска по бюрото ми „като голяма бяла акула“. Не прекарвах достатъчно време с моите осемдесетгодишни родители, живеещи само на половин час път, независимо от статистическата им уязвимост към смъртоносната пандемия, която върлуваше на планетата въпреки споменатия пагубен топлинен купол. През есента моят съпруг се кандидатира в парламентарните избори и въпреки че го съпровождах в някои пътувания по време на кампанията, знам, че можех да направя повече.

Пренебрегнах всички тези ангажименти, за да посветя времето си на... какво? На проверка на периодично блокирания акаунт на моята двойничка в твитър? На проучване на участията ѝ в предаванията на живо на Стив Банън^A в търсене на знаци за протичащата между тях двамата химия? В прочит и слушане на поредното ѝ предупреждение, че основните здравни мерки всъщност са таен заговор, организиран от Китайската комунистическа партия, Бил Гейтс, Антъни Фаучи и Световния икономически форум с цел да се посее масова смърт в такива мащаби, че това може да е дело единствено на самия дявол?

Най-дълбокият ми срам е свързан с неизброимия брой подкасти, на които се посветих, и с огромния брой изгубени часове, които никога няма да си върна. Часове, достатъчни за получаването на магистърска степен. Казвах си, че това, което върша, е „проучване“. Ако исках да разбера тази жена и нейните съмишленици, водещи открита война срещу обективната реалност, трябваше да се потопя в архива на няколко изключително плодотворни и нехайни към редактирането седмични и двуседмични предавания с имена като „КюАнон Анонимъс“ (QAnon Anonymous) и „Конспиричуалити“ (Conspiritality), които разнищват и разграждат припокриващите се светове на конспиративните теории, на фанатичните привърженици на уелнес индустрията и различ-

^A Бивш съветник на Доналд Тръмп, популист.
(Всички бележки под линия са на преводача.)

ните им пресечни точки с отричането на Ковид-19, истерията срещу ваксините и надигания се фашизъм. Освен това следях ежедневните изяви на Банън и Тъкър Карлсън, в чиито предавания Другата Нейоми беше редовен гост.

Това слушане поглъщаше почти всеки промеждутък в живота ми: сгъване на прането, разтоварване на съдомиялната, разходка на кучето, шофиране на път за училище (само на връщане). В един друг живот в много от тези времена отрязъци слушах музика и актуални новини или звънях на хората, които обичам. „Чувствам се по-близка с водещите на „Конспиричуалити“, отколкото с теб“, проплаках една вечер в гласовата поща на най-добрата ми приятелка.

Казвах си, че нямам избор. Че това всъщност не е крайно лекомислено и нарцистично разхищение на моето ограничено време за писане или на състезателното време по часовника на нашата бързо затопляща се планета. Осъзнах, че Другата Нейоми, като един от най-ефективните създатели и разпространители на заблуди и дезинформация за много от най-неотложните за решаване кризи и като човек, който очевидно е вдъхновил голям брой хора да излязат на улицата в знак на протест срещу една почти изцяло въображаема „тирания“, е свързващото звено между няколко сили, които, макар и на пръв поглед крайно нелепи, все пак са важни, тъй като объркването, което сеят, и кислорода, който усвояват, все повече пречат на почти всичко полезно и здравословно, което хората в даден момент биха могли да решат да постигнат заедно.

Като например да приземят онези милиардери, летящи в космоса, и да използват незаконно спечеленото от тях богатство, за да вложат средствата в жилища и здравеопазване и да се откажат от изкопаемите горива, преди бъдещето да е станало един продължителен топлинен купол. Или, в по-скромен мащаб, да изпратят детето си, което се преструва на акула, в началното училище, без да се страхуват, че то ще се върне у дома със силно заразен и потенциално смъртоносен вирус, предаден му от съученик, чиито родители вярват, че ваксините са част от заговор за геноцид и поробване на човечеството, защото някаква дама в интернет на име Нейоми ги е убедила в това.

Думата *doppelgänger* идва от немски език, като съчетава думата *Doppel* (двойник) и *Gänger* (пътник). Понякога се превежда като двойник и мога да ви уверя, че да имаш двойник, който се разхожда наоколо, е доста обезпокоително преживяване. Бидейки едновременно странно и мистериозно, това е чувството, което Зигмунд Фройд описва като „онзи вид уплах, който ни връща към онова, което отдавна е добре познато“², но изведнъж става чуждо. Тайнственото усещане, предизвиквано от двойниците, е особено остро, защото нещото, което става чуждо, сте вие. Фройд пише, че човек, който има двойник, „може да се види в друг и така да стане несигурен в истинската си същност“³. Той не е бил прав във всичко, но за това е имал право.

И ето още едно усложнение: моята двойничка е човек, който е претърпял толкова драматично политическо и лично преобразяване, че мнозина смятат, че изглежда като двойник на предишното си аз; което в известен смисъл ме

прави двойник на двойника – необичайно състояние, което дори Фройд не е предвидил.

Едва ли съм единствената, която се бори с усещането, че реалността по някакъв начин се изкривява. Почти всички, с които разговарям, разказват за хора, пропаднали „в заешката дупка“ – родители, братя и сестри, много близки приятели, както и интелектуалци и коментатори, на които си имал доверие. Хора, които някога си познавал, стават неузнаваеми. Променени. Започнах да усещам, че силите, които дестабилизируют моя личен свят, са част от обширна мрежа от сили, които дестабилизируют целия ни общ свят, и че разбирането на тези сили може да е ключът към това да се доберем до по-стабилна почва.

От повече от двайсет години, откакто реактивните самолети се врязаха в Световния търговски център, съм загрижена за начините, по които мащабните сътресения разбиват груповата ни нервна система, водят до масов регрес и правят хората лесна плячка за демагозите. През годините, които ми отне проучването и написването на „Шоковата доктрина“^А, книгата ми по тази тема от 2007 г., се задълбочих в начините, по които състоянието на дезориентация след шока се използва опортюнистично в много случаи и в различен контекст: 11 септември, разпадането на Съветския съюз, инвазията в Ирак, урагана Катрина и събития, които са доста по-далеч във времето. Тъй като обществото беше ужасено и разсеяно, жадните за власт играчи можаха да излязат на сцената и да наложат политики, които облагодетелстват корпоративните елити без дебати или съгласие – не по-различно от бруталните методи, прилагани от мъчителите, които използват изолация и стрес, за да притиснат и сломят затворниците. Докато провеждах това изследване, проследявайки атаките срещу политическите права както и продаването на обществени земи и услуги на търг, винаги си представях, че съм имунизирана срещу тези шокови тактики, тъй като знаех как действат. Не бях стъписана от безпрецедентните събития, погледът ми беше ясен по време на кризи и щях да помогна и на другите да виждат ясно. Или поне така си мислех.

Сега, като се връщам мислено назад, се ужасявам колко леквата съм възприемала нещата. Бях неуязвима за шока най-вече заради отдалечеността ми от източниците му. Не бяха моите членове на семейството тези, които бяха убити от въздуха. Не беше моят квартал този, който предстоеше да бъде разрушен, нито пък бяха учителите на моите децата тези, които бяха уволнени, за да могат държавните училища да станат частни.

^А Прев. „Банда ентусиасти“. Изд. „Изток-Запад“, 2011.

Но след появата на пандемията... Това промени всичко. Пандемията от Ковид-19 преобърна моя личен свят, както и всички наши светове. През първите четири месеца, докато все още живеех в Ню Джърси, бях затворена в дома ни с нашия невротипичен син и се опитвах напразно да му помогна да се научи да работи онлайн и, което е по-важно, да успокоя порестата му душа, която не можеше да не попие заобикалящия ужас. Линейки прибираха съседите ни, вирусът се промъкна в приятелската ни група. Все пак имах късмет – не бях на фронтовата линия в ковид отделенията, но и не бях защитена от пандемията от обичайното ми репортерско разстояние. Всяка сутрин се събуждах изтощена и се взирах в различните екрани в замаяно състояние. За първи път това не беше шокът на някой друг. А после шоковете заваляха един след друг.

Състояние на шок е това, което се случва с нас – на лично ниво или като общество, – когато преживеем внезапно и безпрецедентно събитие, за което все още нямаме адекватно обяснение. В същността си шокът е пропастта, която се отваря между събитието и съществуващите разкази за обяснение на това събитие. Като създания, подвластни на разказите, хората обикновено изпитват голямо неудобство от празнотата в смисъла – ето защо онези опортюнистични играчи, хората, които нарекох „капиталисти на бедствията“, успяха да се втурнат в тази празнина със своите предварително изготвени списъци с желания и опростени разкази за добро и зло. Самите разкази могат да бъдат карикатурно изопачени („Вие сте или с нас, или с терористите“, ни казаха след 11 септември, заедно с „Те мразят нашите свободи“). Но поне тези разкази ги има и само това е достатъчно, за да ги направи по-добри от нищото на пропастта.

„Съберете се заедно, намерете вашата здрава основа и вашия разказ.“ Това е съветът, който давам от две десетилетия за това как да не изпаднем в шок в моменти на групова травма. Казвах на хората, че трябва да преработят шока заедно, да създадат смисъл заедно. Съпротивлявайте се на тираните, които ще ви кажат, че светът сега е празен лист, върху който те могат да напишат своите жестоки истории.

Това беше добър съвет. Но ковид направи така, че да е много трудно да бъде следван. Борбата с вируса наложи на много от нас, включително и на мен, условия, които правят хората най-уязвими към шокови състояния: продължителен стрес и изолация. Собствената ми изолация стана още по-силна, когато четири месеца след началото на пандемията се върнахме в Канада. Предполагаше се, че това е временно пътуване, за да бъдем близо до родителите ми. Но както мнозина други, и ние се оказахме заселени за постоянно. Сега живеем през цялото време на една скала в края на задънена улица, която е на три часа път от най-близкия град, при това с не особено надежден ферибот. Само от време на време съжалявам, че съм се отказала от доставката на храна от ресторанти, надеждното електричество и метрото в полза на винаги

отвореното селско училище, лесния достъп до горски пътеки и малкия, но все пак реален шанс да зърна черната гръбна перка на косатка, която се плъзга по стоманените води на Салишко море. Тук е хубаво – когато не сме задушени от жегата и дим от горски пожари или връхлетени от бури, за които продължихме да научаваме нови термини („циклон-бомба“^A, „атмосферна река“^B и „Ананас експрес“^C само в една дълга, влажна зима). Но това не се случва често. Така че може би точно това най-накрая ме тласна към (или „над“?) ръба – дългите месеци без хора, обитаващи тела, с които чувстват и мислят.

Това, както и изненадата да вляза в интернет в опит да намеря някакъв заместител на приятелствата и общностите, които ми липсваха, и вместо това да намеря Объркването: поток от хора, които обсъждат мен и това, което съм казала и направила – само че това не бях аз. Това беше тя. Това объркване повдигна тревожен въпрос: коя тогава бях аз?

В опит да разбере затрудненията си започнах да чета и гледам всичко, което можех да намеря за двойници – от Карл Юнг до Урсула Ле Гуин; от Фьодор Достоевски до Джордан Пийл^D. Фигурата на двойника започна да ме очарова, особено значението ѝ в древната митология и при зараждането на психоанализата. Очарова ме начинът, по който двойственото Аз е заместител на най-висшия ни стремеж – вечната душа, това ефирно същество, което уж надживява тялото. И начинът, по който двойникът представлява и най-потиснатите, покварени и отхвърлени части от нас самите, които не можем да понесем да видим – злият двойник, Сенчестият Аз, Не-Азът, Хайд на нашия Джекил^E. От тези разкази бързо разбрах, че моята криза на идентичността вероятно е била неизбежна: появата на нечий двойник почти винаги е хаотично, стресиращо и предизвикващо параноя явление, а човекът, който се сблъсква със своя двойник, неизменно е тласнат до своя предел от разочарованието и непонятността на всичко това.

Двойниците обаче не са само форма на изтезание. В продължение на векове двойниците са били възприемани като предупреждения или предвестници. Когато реалността започне да става двойствена, да се пречупва през себе си, това често означава, че нещо важно се пренебрегва или отрича – част от нас и нашия свят, която не искаме да виждаме – и че ни очаква нова опасност,

^A Буря, която се усилва много бързо.

^B Тесни ивици от кондензирана водна пара, които се образуват над топли океански води и пренасят огромни количества вода.

^C Пример за мощна атмосферна река е т.нар. Ананас експрес, тъй като влагата се натрупва в тропическата част на Тихия океан около Хаваите и може да връхлети западното крайбрежие на САЩ и Канада с обилни валежи и сняг.

^D Американски актьор и режисьор, сценарист и режисьор на филма на ужасите „Нас“ (2019), в който героите имат двойници.

^E Тук се има предвид раздвоението на личността у героя в романа на Робърт Луис Стивънсън „Странният случай на доктор Джекил и мистър Хайд“.

ако не се вслушаме в предупреждението. Това се отнася не само за отделния човек, но и за цели общества, които са разделени, двойствени, поляризирани или раздробени на различни враждуващи, привидно непознати лагери; общества като нашето.

Алфред Хичкок нарича бурното състояние да живееш в присъствието на двойници „шемет“ в едноименната си филмова класика от 1958 г., но според моя опит още по-звучен е терминът, използван от мексиканския философ Емилио Уранга през 1952 г.: „зозобра“. Испанска дума за екзистенциално безпокойство и дълбок мрак, зозобра също така навява асоциации за обобщено колебание: „начин на съществуване, който непрестанно се колебае между две възможности, между два афекта, без да знае на кой от тях да разчита“⁴ – абсурд и сериозност, опасност и сигурност, смърт и живот. Уранга пише: „В това люшкане душата страда, чувства се разкъсана и наранена.“

Филип Рот изследва това привличане и отблъскване в романа си „Операция Шейлок“ (*Operation Shylock*), посветен на собствения му двойник: „Той е твърде смешен, за да го вземеш на сериозно, и твърде сериозен, за да бъде възприеман на смях“⁵, пише той за двойника си. Това изречение стана моя мантра през този необичаен период. Дали политическите движения, които Другата Нейоми помага да бъдат ръководени, са смешни, недостойни за внимание, или са част от сериозна промяна в нашия свят, която ни налага спешно да направим равностметка? Трябва ли да се смея, или да плача? Дали все още сеяд неподвижно на тази скала, или всичко се движи много бързо?

Ако литературата и митологията за двойниците може да бъде някакъв ориентир, когато се сблъска с появата на своя двойник, човек е длъжен да се отправи на пътешествие – да разбере какви послания, тайни и предзнаменования му се предлагат. Така че аз направих точно това. Вместо да отблъсна двойничката си, се опитах да науча всичко, което мога, за нея и за процесите, от които тя е част. Последвах я, докато тя се заравяше все по-дълбоко и по-дълбоко в една конспиративна пещера, на места, където често имах чувството, че моите собствени изследвания на Шоковата доктрина са преминавали през огледалото и сега ме гледат обратно като мрежа от фантомни заговори, които регистрират реалните кризи, пред които сме изправени – от пандемията до климатичните промени и руската военна агресия – като атаки под фалшив флаг, организирани от китайските комунисти/корпоративните глобалисти/евреите.

Проследих новите ѝ съюзи с някои от най-злокобните хора на планетата – онези, които масово сеят информационен хаос и с радост предизвикват бунтове в държава след държава. Проучих техните изгоди – политически, емоционални и финансови – и изследвах дълбоките расови, културни и исторически страхове и отрицания, от които се захранват. Най-вече се опитах да разбера какви ответни действия биха могли да лишат тези тежко въоръжени, антидемократични сили от бързо растящата им власт.

Смятах, че имам оправдание за това търсене. Толкова дълго и толкова често ме бъркаха с Другата Нейоми, че често имах чувството, че тя ме преследва. Струваше ми се, че е съвсем правилно да я последвам.

В историите за двойници, близнаци и самозванци често се случва двойникът да действа като нежелано огледало, показвайки на героя суетна и лъжлива версия на самия него. Няма да издам твърде много, ако кажа, че докато наблюдавах моята двойничка, неведнъж усещах тази неохотна гримаса на разпознаване. И все пак, това, което ме накара да напиша тази книга и да остана вярна на темата, противно на здравия разум е, че колкото повече се вглеждах в нея – в катастрофалните ѝ избори и в жестокостта, с която другите често се отнасяха към нея – толкова повече имах чувството, че виждам не само нежелани части от себе си, но и много нежелани аспекти на общата ни култура. Всеобщата всепроникваща жажда за все по-мимолетна значимост; пренебрежението, с което се отнасяме към хората, които забъркват каша; банализирането на думите и прехвърлянето на отговорността, както и много други неща. В крайна сметка вглеждането в нея ми помогна да видя себе си по-ясно, но също така по странен начин ми помогна да видя по-добре опасните системи и динамики, в чиито капан сме уловени всички.

Следователно това не е биография на Другата Нейоми, нито пък психоаналитична диагноза на поведението ѝ. Това е опит да използвам собствения си опит на двойник – нанесеното ми опустошение и уроците, които научих за себе си, за нея и за нас – като наръчник към и през онова, което възприемах като нашата култура на двойниците. Култура, претърпена с различни форми на удвояване, при което всички ние, които поддържаме своя персона или аватар онлайн, създаваме свои двойници – виртуални версии на самите нас, които ни представят пред другите. Култура, в която мнозина от нас са започнали да възприемат себе си като лични марки, създавайки раздвоена идентичност, която едновременно е и не е като нас – двойник, когото непрекъснато представяме в дигиталния ефир като паспорт за достъп в една хищна икономика на вниманието. И през цялото време технологичните компании използват тези масиви от данни, за да обучават машини да създават изкуствени подобия на човешкия интелект и човешките функции, реалистични двойници, които носят свои собствени програми, своя собствена логика и свои собствени заплахи. Непрекъснато се питам: какво ни причинява цялото това дублиране? Как то определя на какво обръщаме внимание и – което е по-съществено – какво пренебрегваме?

Докато следвах двойничката си и навлизах в нейния свят – място, където инфлуенсъри в сферата на уелнес културата с благ стил споделят обща кауза с огнедишащи крайно десни пропагандисти, и всичко това в името на спасяването и защитата на „децата“ – открих, че се сблъсквам с още форми на удвояване и двойственост, при това доста по-съществени. Например начина, по който цялата политика все повече прилича на огледален свят, в който об-

ществото е разделено на две и всяка от страните се обявява срещу другата – каквото и да каже и в каквото и да повярва едната, другата изглежда длъжна да каже и да повярва точно в обратното. Колкото повече навлизах в темата, толкова по-често забелязвах този феномен навсякъде около себе си: хора, които не се ръководят от ясни принципи или убеждения, а действат като членове на групи, които си играят на ин и ян – силни срещу слаби; будни срещу овце; праведни срещу покварени. Беше се появила бинарност там, където някога бе царяло мислене.

Отначало смятах, че това, което виждам в света на моята двойничка, е предимно неконтролирана измама. С течение на времето обаче започнах да добивам впечатлението, че ставам свидетел на това как една нова и опасна политическа формация се заражда в реално време: нейните съюзи, мироглед, лозунги, врагове, кодови думи и забранени зони – и най-вече нейната основна игра за завземане на властта.

И всичко това, както бързо стана ясно, беше вплетено в друг, по-зловещ вид удвояване: вековния начин, по който расата, етническата принадлежност и полът създават опасни двойници, които надвисват над цели категории хора – тези, които биват обявени за диваци. Терорист. Крадец. Курва. Това повдига въпроса за най-страховитата част от моето приключение с двойниците: не само отделният човек може да има зловещ двойник; нациите и културите също имат двойници. Много от нас изпитват страх от решителен завој. От демократично към авторитарно общество. От светско към теократично. От плуралистично към фашистко. На някои места завојът вече е факт. На други места той е толкова близко и непосредствено до носа ни, колкото изкривеното отражение в огледалото.

С напредването на моето изследване това беше формата на двойника, която все по-силно ме вълнуваше: фашистката държава-клоун, която е постоянно присъстващ двойник на либералните западни демокрации и постоянно заплашва да ни погълне в огъня на селективната принадлежност и свирепото презрение. Фигурата на двойника е използвана от векове, за да ни предупреждава за тези сенчести версии на груповата ни същност, за тези чудовищни версии на възможното бъдеще.

Стигнахме ли вече до това положение? Не всички, поне все още не напълно. Но пандемията, наслоена върху толкова много други дълго потискани извънредни ситуации, отведе човечеството там, където не сме били преди, на място, което изглежда близко, но е различно. Именно тази различност обяснява странното усещане, което толкова много от нас се опитват да назоват – всичко, което е толкова познато, но все пак е доста странно. Непонятни хора, политика, обърнатата с главата надолу, дори с ускоряването на изкуствения интелект все по-трудно разпознаваме кой и какво е истинско. Дали не става дума за онова усещане за дезориентация, което споменаваме в разговорите ни? За това, че не разбираме на кого можем да се доверим и в какво да вярваме? За

това, че приятелите и близките ни се държат като непознати? Така е, защото светът ни се е променил, но подобно на групов случай на джет лаг, повечето от нас все още са настроени към ритъма и навиците на мястото, което са напуснали. Вече е време да се ориентираме в новото място.

В романа си „Двойникът“ Жозе Сарамаго включва следния епиграф: „Хаосът е просто ред, който очаква да бъде дешифриран.“⁶ Това изследване е моят опит да дешифрирам хаоса на културата на двойниците, с нейния лабиринт от имитирани същности и дигитални аватари, масово наблюдение, расови и етнически проекции, фашистки двойници и старателно отричани сенки, които излизат на повърхността едновременно. Ще има някои резки завои, но бъдете сигурни, че целта на това картографиране не е да останем в капана на огледалната къща, а да направим онова, което смятам, че много от нас копнеят да направят: да избягаме от смущаващите ѝ граници и да намерим пътя към някаква обща сила и цел. Идеята е да се измъкнем от този групов световъртеж и заедно да стигнем до нещо несъмнено по-добро.